

Ivan Dérer

Slovenský národný archív Bratislava, f. Sociálna demokracia na Slovensku, a. j. 45.

Dokument č. 60

Ohlas vysokoškolákov z mája 1946 po napadnutí študentov pri Svoradove.

Ohlas vysokoškolákov

Svoradovské schody skropené krvou - Vyliata krv nás všetkých zaväzuje.

My, slovenskí demokratickí vysokoškoláci z Lafranconi, Svoradova, Štefánikovho domova obraciam sa k verejnosti s týmto ohlasom:

Srdce každého Slováka a kresťana musí byť naplnené odporom nad tým, čo urobila bezuzdná zbesilosť príslušníkov komunistickej strany ktorá chce stoj čo stoj zamedziť demokratické prevedenie volieb. My demokratickí vysokoškoláci sme dňa 23. V. t. r. vo večerných hodinách manifestovali za demokraciu. V tom pred vysokoškolským internátom zastalo nákladné auto a príslušníci KSS strieľali z pušiek a z automatov do okien Svoradova a do manifestujúcich demokratických akademikov a výsledok je tento: Jeden akademik - medik ranený do prs, traja do ruky, jeden do nohy, jeden vojak ranený do nohy a desiatky iných akademikov bolo ranených valaškami a kamením.

Vyliata krv našich kolegov na Svoradove mravne nás zaväzuje k tomu, aby sme sa obrátili na každého poctivého Slováka, aby pri voľbách spontánne ukázal, že čo najrozhodnejšie zamieta svojvoľné diktátorské spôsoby komunistických partajníkov, ktorí vo svojej zúfalej situácii neštítia sa žiadnych násilností, ba ani prelievania krvi. Meno nášho ľudu komunisti sústavne bohapusto omieľajú v ústach, ale my, slovenskí akademici, ktorých korene väzia v ľude, jednotne sa staviame proti tyranským spôsobom KSS, jednotne sa staviame proti marxistickej ideológii, k nám dovezenej z cudziny, ku ktorej mal slovenský človek vždy a má i dnes odmietavý postoj. Metódy komunistov nielen sa vyrovnajú, ale ďaleko prevyšujú krvilačnosť nemeckých gestapákov.

Akademici a všetci demokratickí Slováci dokážte, že sa viete spojiť v jeden šik, keď ide o naše bytie a nebytie, keď ide o naše práva a o našu akademickú česť a slobodu.

Slovenskí vysokoškoláci

Slovenský národný archív Bratislava, f. ÚV KSS, generálny tajomník, kart. 2150, a. j. 208/1.

Dokument č. 61

Záverečné slovo V. Širokého na zasadnutí Predsedníctva ÚV KSS 29. mája 1946.

Záverečné slovo s.(úduha) Širokého na zasadnutí Predsedníctva 29. mája 1946

Myslím, že prvá otázka, na ktorú musíme dať jasnú odpoveď je tá, či nebezpečenstvo čo vyplýva z volebného víťazstva DS dostatočne je docenené alebo nie. Keď skúmam priebeh

debaty, dovoľte konštatovať, že mám vážnu obavu, že nedoceňujeme to veľké nebezpečenstvo, čo slovenskému národu a Republike z toho víťazstva DS hrozí. Predovšetkým súdim, že si musíme uvedomiť, že veľké víťazstvo pokrokových síl v českých zemiach, veľká prevaha v rámci víťazstva pokrokových síl v Čechách nutne povedie k tomu, že tá slovenská reakcia, ktorá sa bojí pokroku, ktorá sa bojí ľudovosti, ktorá sa bojí ďalšieho víťazstva, nastaví svoje kormidlo separatistickým smerom. Myslím, že to politicky musíme vidieť, práve po tom, čo je v Čechách. Keď je v Čechách vláda Gottwalda, tu pozícia slovenskej reakcie musí byť nutne separatistická, vzdor tomu, že ústredný orgán DS „Čas“ robí narážky jednotnosti, víta ČA (Červená armáda) atď. Viac ako inokedy musí naša strana rátať s tou okolnosťou, že DS bude presadzovať tú politiku a to z dôvodov triednych. Druhá vec, že medzinárodná reakcia považuje toto víťazstvo na Slovensku za svoju oporu. Všetky reakčné, protisovietske sily západu považujú toto víťazstvo za nesmierne dôležitú strategickú pozíciu. To je jasné, najmä keď si uvedomíme, že Slovensko spojuje ČSR so Sovietskym zväzom. Neofudácky režim v SNR má možnosť urobiť to, čo sme prežili 14. marca 1939. Toho si musíme byť vedomí a z toho musíme vychádzať ak chceme správne vyriešiť politický a taktický postup našej strany.

Čo by sme v našej politike mohli nazvať centralizmom? Slovensku nemôže hroziť nadvláda českého kapitálu, lebo v ČSR bola moc českého kapitálu zlomená. Vo vláde sedia zástupcovia ľudu. Dnešná koncepcia KSC je budovaná na uznaní svojbytnosti slovenského národa. Gottwaldova vláda by mohla biť a dobiť reakčný separatizmus a vystúpi s konkrétnym slovenským programom. Gottwaldova vláda skutočne dá v rámci 2 ročného plánu v rámci vládneho programu Slovensku mnoho. Slovenská otázka bude hrať veľmi dôležitú úlohu a bude tvoriť dôležitú položku. Keď máme na zreteli všetky tieto elementy, nik nemôže hovoriť o nejakom centralizme.

Štvrtá otázka je problém národných orgánov. Vzдор dohode medzi predsedníctvom SNR a vládou, ktorú dohodu si môžeme vyložiť ako chceme, vzдор tomu všetkému tieto orgány môžu byť zneužitú reakciou. Lettrich nebude hrať úlohu politického kreténa. Bol to mylný krok, keby sme povedali: tak likvidujeme SNR a likvidujeme ZP. Bolo by to apolitické stanovisko. Myslím, že vzhľadom na to, že názor na to je jednotný, máme postupovať takto: S.(údruh) Gottwald pri jednaní s predstaviteľmi DS samozrejme predloží určité podmienky. Na prvom mieste to, že Zbor povereníkov bude podriadený vláde a povereníci ministrom. Keď nepodpíšu, utvorí sa vláda bez DS. Súdim, že my predovšetkým máme záujem na tom, aby sa to ukázalo. Súdim, že konzekventná politika NF neznamena, aby pokrokové zložky boli v súručenstve s reakciou. Urobíme NF bez reakcie. Pôvodne bol tak formulovaný nejaký dokument SNR, že slovenskí členovia vlády tam zastupujú SNR. Táto téza bola DS vyvrátená /Ursíny/ a bolo povedané, že slovenskí ministri zastupujú nie SNR, ale politické strany. Skutočne je v záujme veci, aby predseda najväčšej politickej strany vyjednával osobitne so všetkými politickými stranami o utvorení vlády a preto myslím, že práve Gottwald to má byť, ktorý má úžasnú autoritu na Slovensku, ktorý vyhlásil Magnu chartu v Košiciach, aby také podmienky kládol tej strane, ktorá v mene ľudáctva vyhrala voľby na Slovensku. S.(údruh) Gottwald má veľkú autoritu nielen u komunistov, to je veľmi významný činiteľ. Kedy (Keby) demokrati neprijali podmienky, utvoríme vládu bez nich, lebo si nerobím ilúzie, že sa nám do 15 júna podarí rozbiť DS. Akú ozvenu vyvolá v radoch DS, keď bude odmietnutá? Minister vnútra má v pondelok podať správu NF, či DS je štátne spoľahlivá. Myslím, že v tom spočíva zmysel, aby DS bola NF alebo Gottwaldom odmietnutá. To vyvolá veľký ohlas u pravých demokratov.. V tom prípade, keď vláda nevysloví tézu, že DS je štátne nespoľahlivá, môže vláda stranu rozpustiť. Nariadi sa preregistrácia členov. Máme určité smernice, kto nemá volebné právo a všetkých tých treba vylúčiť. To môže vyvolať veľké triedenie duchov.

Pokiaľ ide o podmienky, tie musíme veľmi dobre uvážiť. Veľmi správne na prvé miesto musíme dať pomer k zradcom. Prečo však majú podpísať také prehlásenie komunistickí poslanci? Komunistická strana na Slovensku nevedla kampaň v znamení ľudáckych hesiel, ale naopak v boji proti nim. Je to odôvodnené len u poslancov DS, ak chceme vyvolať krízu v DS o to nám predovšetkým ide. Na prvom mieste treba žiadať rozhodne potrestanie a odsúdenie zradcov a vymenovať ich.

Na druhom mieste nech je očista verejného života, vrátane štátneho aparátu a armády od kolaborantov a zradcov. Tu treba odsúdiť celý režim, aby neskoršie niekto nemohol ospravedlňovať Slovenský štát. Ukázalo sa, že časť armády, ktorá je na Slovensku môže byť kedykoľvek oporou reakčného separatizmu. Museli by sme žiadať zvláštnu očistu čsl.(československej) armády od nespoľahlivých dôstojníkov, najmä na tých čo slúžili v Hašíkovej armáde.

Otázka biskupského zboru. Republika sa nebojí a pôjde do toho rozhodne. Tá požiadavka tam musí byť. My sa musíme postarať o to, aby trestné oznámenie alebo žaloba bola podaná na Škrábika, Vojtašáka atď. Keď dosiahneme, že jeden biskup bude odstránený, farári budú zastrašení.

Navrhujem, aby s.(úduh) Gottwald kládol ďalšiu podmienku, že kompromitovaných ľudí do vlády neberie. Myslím, že by sme tu nahodili už aj 6. október. /Lichner sedel v Tisovej vláde/ Ťažko robiť očistu, keď vo vláde sedia takí ľudia.

V tom sme jednotní, že v záujme veci podriaďiť Zbor povereníkov vláde a povereníka ministromi a Národnú radu podrobiť parlamentu na základe dohody medzi SNR a vládou. Ostatné veci, najmä roľnícke, ktoré navrhoval s.(úduh) Ďuriš /pozemková reforma, Slovpol atď./ treba tiež dať do podmienok.

V slovenskom NF musíme dať také rozhodné podmienky, ako jednota odborového hnutia, jednota mládeže, žien atď. Myslím však, že do soboty (nie je potrebné) nič nepodniknúť. Pre nás platí energicky (pridržiavať sa) zásady, že na žiadnu reorganizáciu Zbor povereníkov alebo SNR nepristúpime, lebo „Čas“ tomu robí propagandu. Tuná platí uznesenie vlády, že na Slovensku sa neprevedie reorganizácia MNV a ONV do definitívneho vyriešenia otázky, čo bude s DS. Do soboty má komisia vykonať vyšetrovanie. Na podklade toho materiálu ma ústredný sekretariát pripraviť stanovisko do slovenského NF, bez ohľadu na to, čo podnikne Gottwald. Treba vypracovať veľmi konkrétne stanovisko: posudzujeme charakter DS tak a tak. Z týchto dôvodov KSS nemôže bez podstatných zmien vo vedení DS spolupracovať v rámci NF.. Treba uviesť konkrétne, aké sú naše podmienky. Za žiadnych okolností nemôžeme trpieť, aby Kempný a Bugár zostali generálnymi tajomníkmi DS, lebo to znamená, že gardisti majú legálne vedenie v DS.

Druhá podmienka, že všetkých tých, ktorí podľa vládneho nariadenia nemali mať volebné právo odstránia z vedenia a z vedúcich orgánov DS vôbec /samozrejme aj poslancov/. Tieto elementy nemôžu byť kandidované do ONV alebo MNV za DS, čo je z hľadiska dnešných slovenských záujmov neúnosné, aby DS do štátnej a verejnej správy nasadzovala trójskeho koňa.

Neviem, kedy dostaneme elaborát vládneho programu, ktorý sa má 15. júna predniesť v ÚNZ. Na podklade vládneho programu treba vypracovať slovenský program pre SNR a Zbor povereníkov. Tento plán má byť veľmi konkrétny a dať ho tiež podpísať poslancom za DS, aby nemohli neskoršie robiť ústupky gardistom. Musíme im dať politickú platformu a to môže byť jedine vládny program pre Slovensko, pre SNR a Zbor povereníkov.

K tomu bude veľmi účelné, keď vydáme ohlas k poctivým príslušníkom DS. My máme skutočne veľké ponaučenie pri jednaniach o utvorení tretej politickej strany. Akonáhle nespojujeme celý plán s akciou zdola, visíme vo vzduchu a môžu nás viesť za nos. Keď naša strana vydá ohlas k poctivým demokratom, keby sa s nimi diskutovalo, urýchlíme diferenčný

proces a doporučujeme toto koordinovať s akciou zhora, keď s.(údruh) Gottwald bude s nami jednať.

Musíme vydať interné pokyny našim organizáciám, ako strana hodnotí voľby a čo doporučuje. Myslím, že veľmi správne sme poukázali v debate, že je to krajne nepríjemná situácia pre stranu, keď tu a tam pozorujeme zjavy nervozity. My nemôžeme hodnotiť naše voľby ako porážku KSS. Tu sa stali taktické politické chyby alebo nedostatky, ale nemôžeme hodnotiť volebný výsledok tak, že znamená porážku našej strany. Ani nie je dôležité, ako hodnotíme výsledky, ale ako naša strana reaguje na volebné výsledky. Je nebezpečný príklad ako „Pravda“ reaguje na volebné výsledky. Naša línia musí byť bojová, jedine tak dokážeme, že víťazi skutočne demokratický, protifašistický duch. Jedine tak môžeme udržať bojovú morálku našej strany. V „Pravde“ musíme privodiť nápravu. Musíme mobilizovať všetky sily. Považujem za veľkú chybu, že po študentských demonštráciách robotníctvo nešlo do ulíc.¹ Má to veľmi pozitívne účinky. V NB vystúpili dvaja z našej strany, iste v obave, že Povereníctvo vnútra dostane Viboch alebo niekto iný a komunistov budú prenasledovať. Tu treba ukázať silu, vlastnú silu doma. Treba poukázať na to, že nemáme tu vládu Hodžu, ale dnes je vláda Fierlingera a zajtra vláda Gottwalda. Nedoporučujem, aby sme išli zajtra do ulíc, ale rozhodne musíme dosiahnuť, aby najlepšia závodná rada dala iniciatívu k schôdzke všetkých bratislavských závodov a z tejto schôdze vyniesť rezolúciu: nebudeme trpieť reakčné provokácie, aby reakcia demonštrovala proti štátu a Republike. Veľmi dôležité je, aby tu nevideli len ČS, ale aby videli nás, že je tu robotníctvo a sú tu závody.

Myslím, aby sme poverili s.(údruha) Mošku, ktorý získal na volebnej kampani veľké skúsenosti a pozná slabiny a silné stránky všetkých oblastí aj nášho ústredného sekretariátu, aby do budúceho týždňa pripravil konkrétny plán, ako reorganizovať stranický aparát.² Mám na zreteli predovšetkým to, že treba posilniť organizačné oddelenie strany. Máme 200 000 členov a organizačná otázka je najslabšia stránka činnosti našej strany. Organizačný život je na nízkej úrovni. Musíme posilniť organizačné oddelenie. Treba usporiadať školu, aby sme získali organizačných tajomníkov pre oblasti a okresy, poľažne okresov. Veľmi ďalekosiahle vývody treba vyviešť zo situácie na východe. Tak to zostať na žiaden pád nesmie. Východné Slovensko musíme posilniť a dať tam najlepších našich súdruhov. Treba vypracovať veľmi konkrétny plán na reorganizáciu celého aparátu. Málo produktívne sily prepustiť a dať sem hodnotnejšie, aj za cenu, že ich musíme vytriahnuť zo škôl a priemyslu. Ukázalo sa falošným, všetko riešiť na úkor strany. Budeme musieť získať odborníkov z poľnohospodárskych škôl na roľnícke oddelenie. Tu nemôžeme improvizovať s veľkými vecami a keď to neide ináč musíme získať ľudí na úkor škôl a priemyslu.

Ako ďalšie uznesenie doporučujem, aby sekretariát vyzval administráciu a nakladateľstvo, aby tieto vypracovali plán získavacej kampane pre tlač. Je nemysliteľný boj proti reakcii bez toho, že by sme nerozširovali našu literatúru a noviny. Treba pripraviť propagačný materiál pre celú kampaň. Treba pripraviť plán tiež pre kultúrne propagačné oddelenie ústredného sekretariátu. Súdim, že za žiadnych okolností nesmieme pripustiť, by aktivita našich súdruhov poklesla Ešte lepšie treba vybudovať aparát inštruktorov.

Konečne doporučujem ešte zvolať ústredný výbor a zhodnotiť voľby, ako aj postaviť ďalšie úkoly strany. Treba poveriť ústredný sekretariát zvolaním ústredného výboru, sekretariát má určiť aj dátum podľa toho, kedy sa zide ÚNZ.

Na začiatok septembra zvolať riadny zjazd strany s týmto programom: 1. Správa ústredného výboru; Politická situácia a úkoly strany; 3. Roľnícka otázka; 4. Výstavba strany, organizačné veci aj tlač.

¹ Myslia sa tým udalosti pri Svoradove po voľbách, ktoré sa skončili incidentom s partizánmi a strelbou do študentov.

² Je to tak v originálnom texte.

Pre vypracovanie podmienok pre DS navrhujem zriadiť komisiu, pozostávajúcu zo súdruhov: Bašťovanský, Friš, Husák, ktorí to majú vypracovať behom zajtrajšieho dňa.

Na návrh s. Bašťovanského má byť do sekretariátu a predsedníctva strany kooptovaný s. Moško.

Navrhujem doporučiť s.(údruhu) Noskovi, aby pod zámienkou, že potrebuje Tisu a spol. ako svedkov proti protektorátnej vláde, dal všetkých odviesť do Terezína. Súdiť ich má slovenský národ a síce v Banskej Bystrici /návrh s.(údruha) Novomeského/. Do tej doby môžu byť v Terezíne.

So Stranou slobody treba vyjednávať tým viac, že do (z) Prahy sme dostali odkaz, že Blaho a Beharka chce ísť s nami. Treba s nimi nadviazať styky. Toto má previesť s.(úduh) Bašťovanský a s.(úduh) Friš.

S.(úduh) Široký nadhodil ešte otázku štátneho zastupiteľstva v Bratislave, ktoré je v rukách demokratov a s.(úduh) Husák podal návrh na zjednotenie so Stranou práce.

30. mája 1946.

Slovenský národný archív Bratislava, ÚV KSS, kart. 788.

Dokument č. 62

Obežník Ústredného sekretariátu DS z 3. júna 1946 o organizačnej činnosti po voľbách

Ústredný sekretariát Demokratickej strany v Bratislave

Číslo:12.882/1946/Dr.B/Mi. V Bratislave dňa 3.júna 1946.

V e c: Organizačná činnosť po voľbách - smernice.

O b e ž n í k č.13/46/org.

Všetkým oblastným a okresným tajomníkom Demokratickej

Vážení priatelia!

V mene Predsedníctva Demokratickej strany vyslovujem Vám všetkým veľkú vďaku za všetku námahu, ktorú vynaložili v predvolebných prácach a vo volebnej kampani k docieleniu skvelého víťazstva Demokratickej strany na Slovensku. Prosím Vás, ráčte túto vďaku tlmočiť vo všetkých miestnych a okresných organizáciách Vášho obvodu a poďakovať sa v mene Predsedníctva DS nielen funkcionárom a členstvu, ale aj všetkým priaznivcom našej strany obzvlášť tým známym bojovníkom, ktorí mnohokrát i za cenu osobnej slobody a majetku straty neochvejne sa borili za víťazstvo demokracie.

Vo voľbách sme síce zvíťazili, avšak demokracia ešte nevyhasla. Naopak, od oznámenia konečných volebných výsledkov náš najúhlavnejší politický protivník všetko možné podniká, aby naše úsilie, a našu prácu nielen na poli domácej politiky, ale pred celým svetom zdiskreditoval.

Naši protivníci, ktorí sa domnievali, že budú mať absolútne volebné víťazstvo, a toto aj hlásali, sú trpkosklamaní! Svoju porážku nevedia ináč zastrieť iba tým, že nás biľagujú, vyhlasujú za reakcionárov, fašistov, krivo nás osočujú a napádajú rôznymi vinami, len aby vedeli odpútať pozornosť triezvo zmýšľajúcich poctivých občanov od víťazstva Demokratickej strany.